

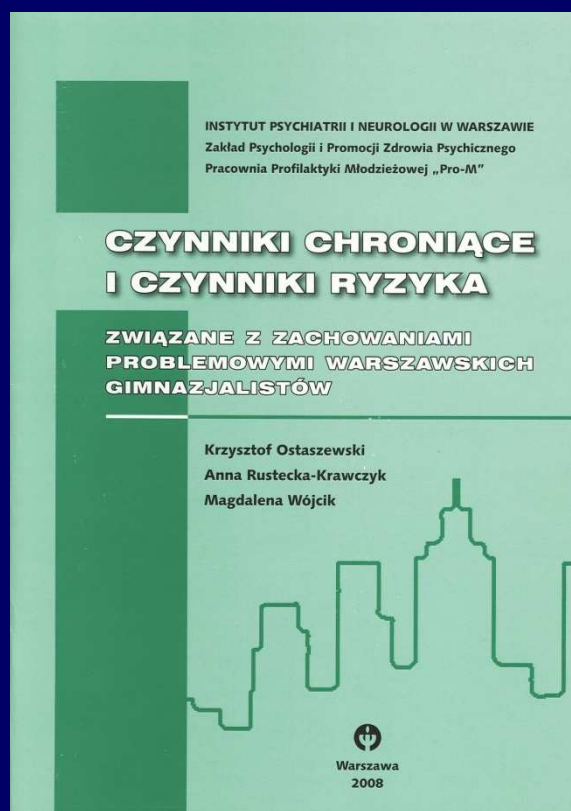
**Co chroni młodzież przed ryzykownymi zachowaniami?
Badania warszawskich gimnazjalistów**

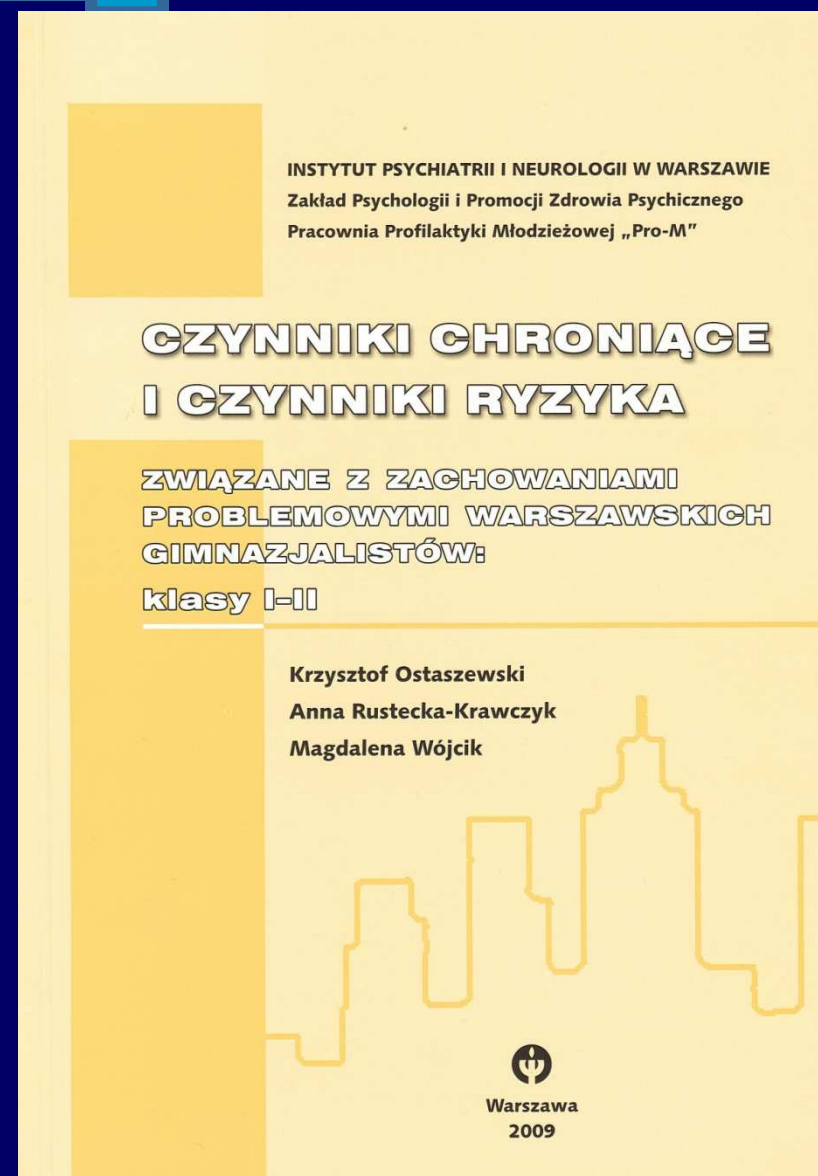
**Krzysztof Ostaszewski
Anna Rustecka-Krawczyk
Magdalena Wójcik**

Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie

Dostępny on-line raport
www.ipin.edu.pl/0211.htm

K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M.
Wójcik, IPiN Warszawa

Czego chcieliśmy się dowiedzieć?

Cele i obszary badań

- **Zmiany** w występowaniu czynników chroniących i czynników ryzyka w czasie nauki w gimnazjum
 - **Zmiany** w zachowaniach ryzykownych młodzieży w czasie nauki w gimnazjum
 - **Związki** pomiędzy czynnikami (chroniącymi /ryzyka) a zachowaniami ryzykownych młodzieży
-

Co badamy?

Zachowania problemowe / ryzykowne

- ❑ Przemoc i agresja
- ❑ Wykroczenia
- ❑ Substancje psychoaktywne
- ❑ Wagary i inne problemy szkole

Psychospołeczne czynniki chroniące/ ryzyka

- **Indywidualne** (np. przekonania nt. przemocy)
- **Rodzinne** (np. wsparcie rodziców)
- **Rówieśnicze** (np. picie alkoholu przez kolegów)
- **Szkolne** (np. postawa wobec nauczycieli)
- **Środowiskowe** (np. postawa sąsiadów)

Co nowego? Zmiana akcentów w badaniach nad młodzieżą

„Stare” pytanie: co sprawia, że młodzi ludzie popadają w uzależnienia, mają niepowodzenia w szkole, dopuszczają się przestępstw lub rozwijają się nieprawidłowo?

Czynniki ryzyka

„Nowe” pytanie: co sprzyja zdrowemu rozwojowi młodych ludzi, co daje im siłę do walki z przeciwnościami, co ich wzmacnia i uodparnia?

Czynniki chroniące

Czym są czynniki chroniące?

- Własności indywidualne
 - Relacje i związki z ludźmi
 - Zasoby środowiska
 - **Które neutralizują lub kompensują działanie czynników ryzyka**
- Np. asertywność neutralizuje zły wpływ rówieśników
 - Np. dobry kontakt z trenerem kompensuje braki wsparcia rodzinnego

Co nowego? Badania podłużne

Schemat badań

**I klasa
2006/07**

**II klasa
2007/08**

**III klasa
2008/09**

I pomiar

II pomiar

III pomiar

Inspiracja i wsparcie

- Stypendium na Uniwersytecie Michigan, 2003/04
- Praca badawcza dot. *resilience* pod kierunkiem prof. M. Zimmermana
- Grant badawczy Fogarty International Center , NIH

Kim byli uczestnicy badań?

Ok. 150 klas, ponad 3100 uczniów
ponad 90 gimnazjów z Warszawy
49% chłopcy

Gimnazja publiczne

ok. 89%

Gimnazja niepubliczne

ok. 9%

MOW-y
i MOS-y

ok. 2%

Zmiany w występowaniu czynników chroniących i czynników ryzyka

WYNIKI

K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M.
Wójcik, IPIŃ Warszawa

Gimnazjum – zwiększający się zakres działania czynników ryzyka

Czynniki ryzyka	Kl. I	Kl. II	Kl. III
Towarzystwo narkotykowe	15%	23%	33%
Picie alkoholu przez kolegów	20%	40%	58%
Potrzeba ekscytujących doznań	20%	24%	23%
Złe samopoczucie psychiczne	12%	16%	17%

Gimnazjum – zmniejszający się zakres działania czynników chroniących

Czynniki chroniące	Kl. I	Kl. II	Kl. III
Lubię swoich nauczycieli	76%	66%	63%
Lubię swoją szkołę	62%	51%	48%
Normy przeciwne picciu alkoholu	67%	48%	33%
Kontrola nieformalna sąsiadów	45%	35%	27%
Monitorowanie przez rodziców czasu poza domem	84%	79%	76%

Młodzież w gimnazjum

Większe ryzyko

- Wpływy rówieśnicze – modelowanie ryzykownych zachowań
- Dojrzewanie – zwiększona potrzeba doznań, więcej problemów emocjonalnych

Mniejsza ochrona

- Zmniejszający się autorytet szkoły i nauczycieli
- Mniejsza kontrola ze strony rodziców i otoczenia
- Odrzucanie norm, które obowiązywały w młodszym wieku

Rozwój zachowań ryzykownych

WYNIKI

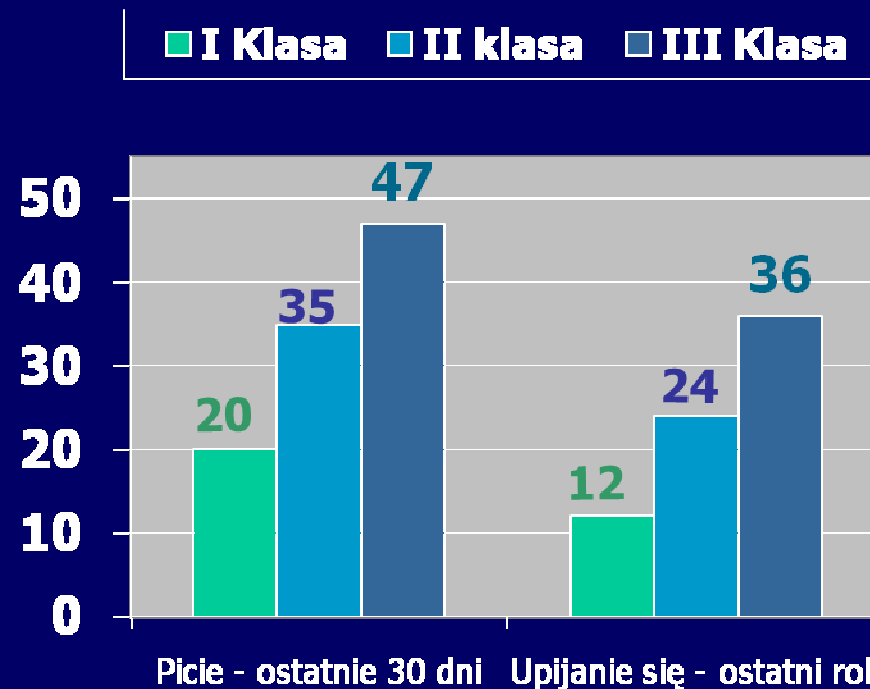
K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M.
Wójcik, IPIŃ Warszawa

Rozwój zachowań ryzykownych

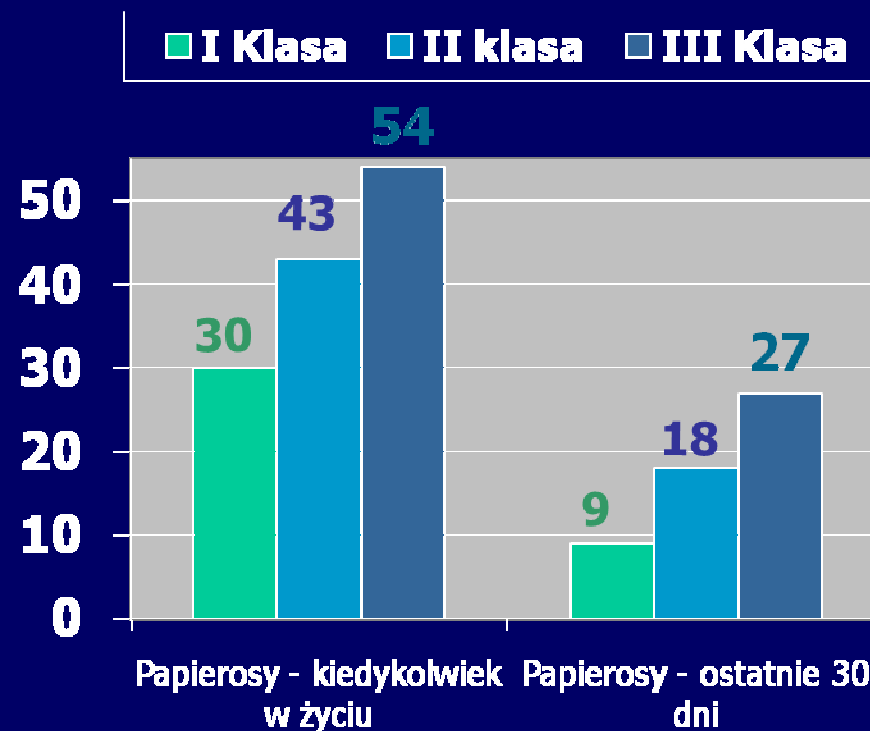
Alkohol

- Częste picie (ostatnie 30 dni)
- Upijanie się (ostatni rok)

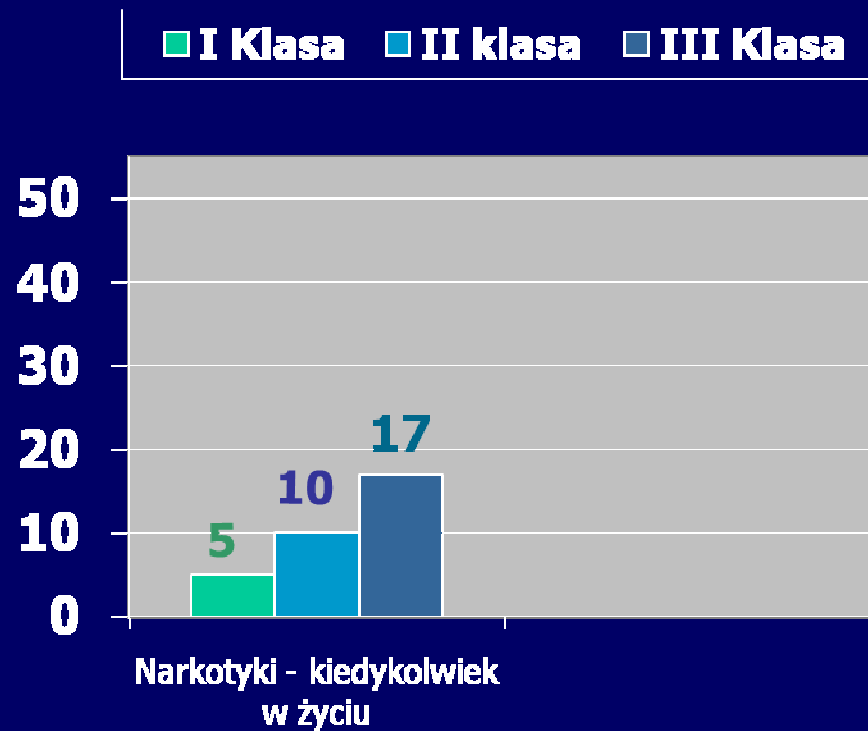
Rozwój zachowań ryzykownych

- **Papierosy**
- Palenie w życiu
- Palenie bieżące (ostatnie 30 dni)

Rozwój zachowań ryzykownych

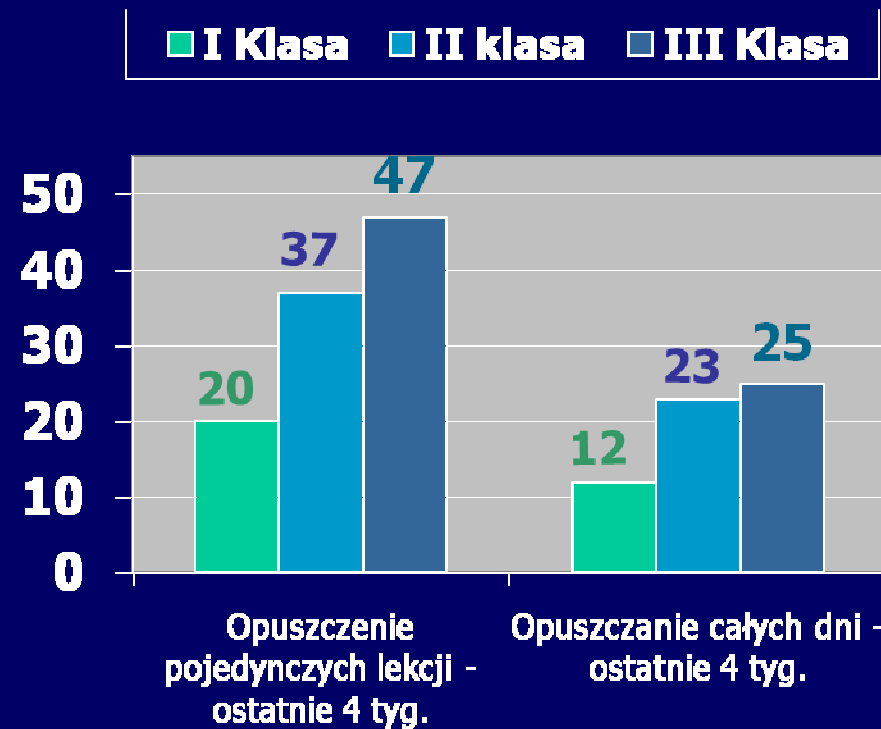
- Narkotyki
- Kiedykolwiek w życiu

Rozwój zachowań ryzykownych

Drugie klasy – krytyczny okres

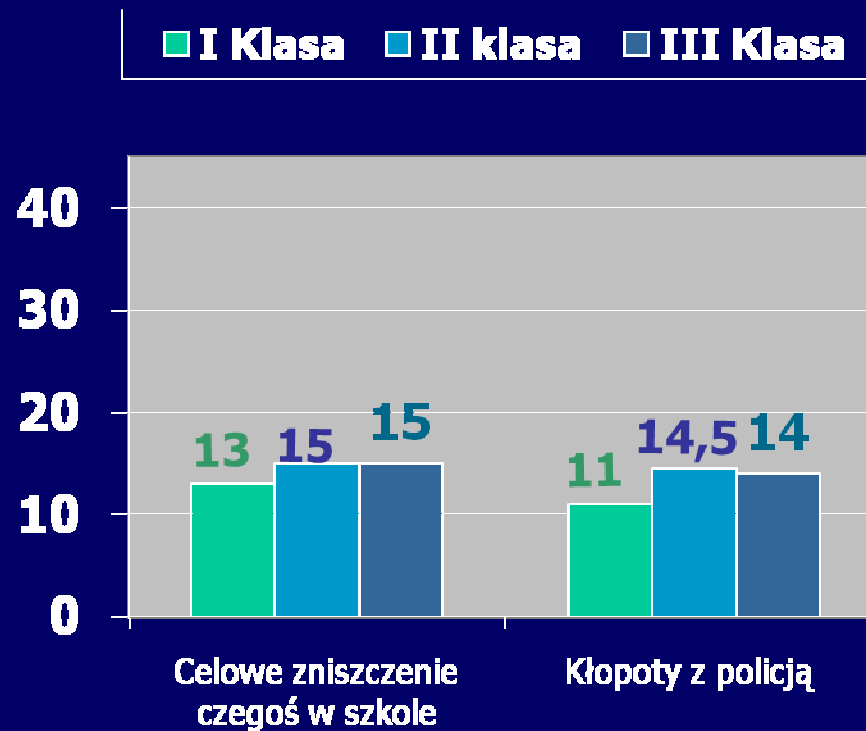
- **Wagary**
- Bieżące wagary - ostatnie 4 tygodnie

Drugie klasy – krytyczny okres

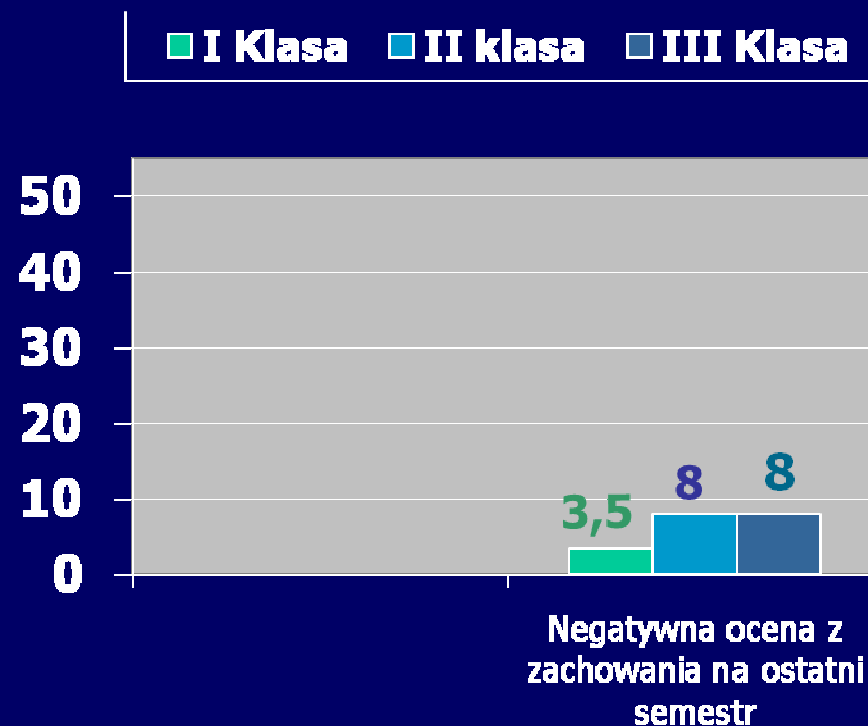
■ Wykroczenia

■ Ostatni rok

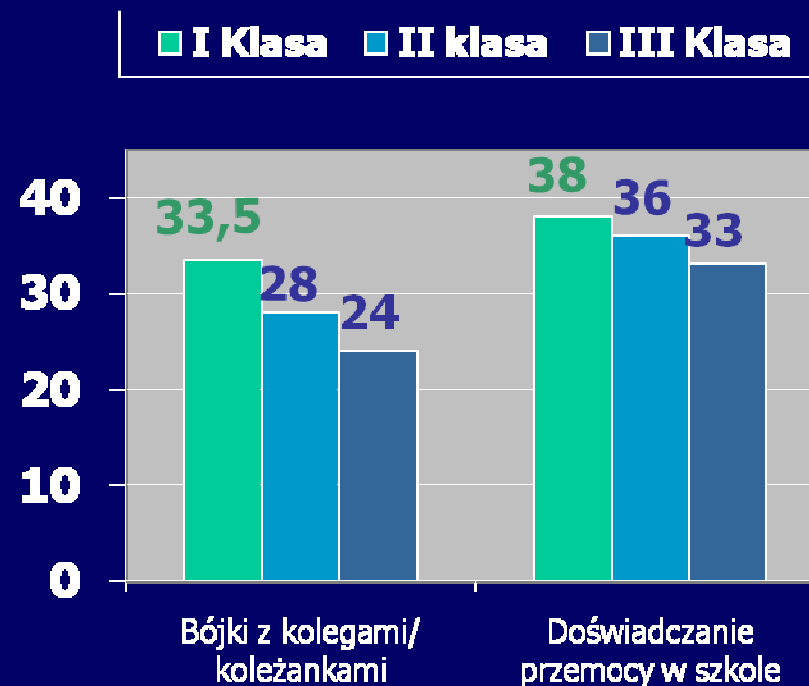
Drugie klasy – krytyczny okres

- Negatywna ocena z zachowania na ostatni semestr

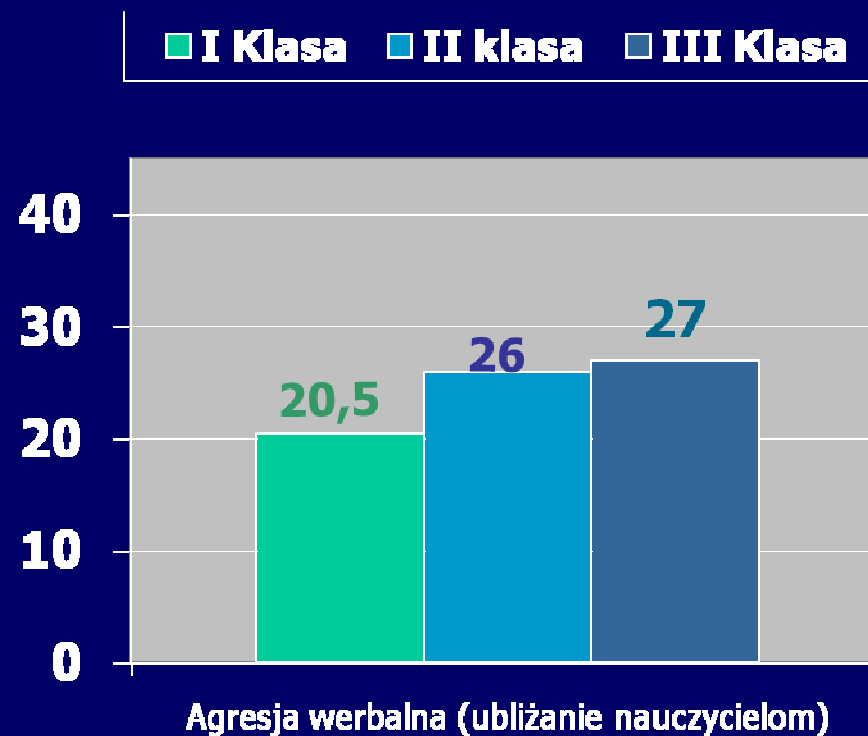
Przemoc rówieśnicza w szkole

- Bójki z kolegami/ koleżankami w szkole (ostatni rok)
- Bycie ofiarą przemocy w szkole (ostatnie 2-3 miesiące)

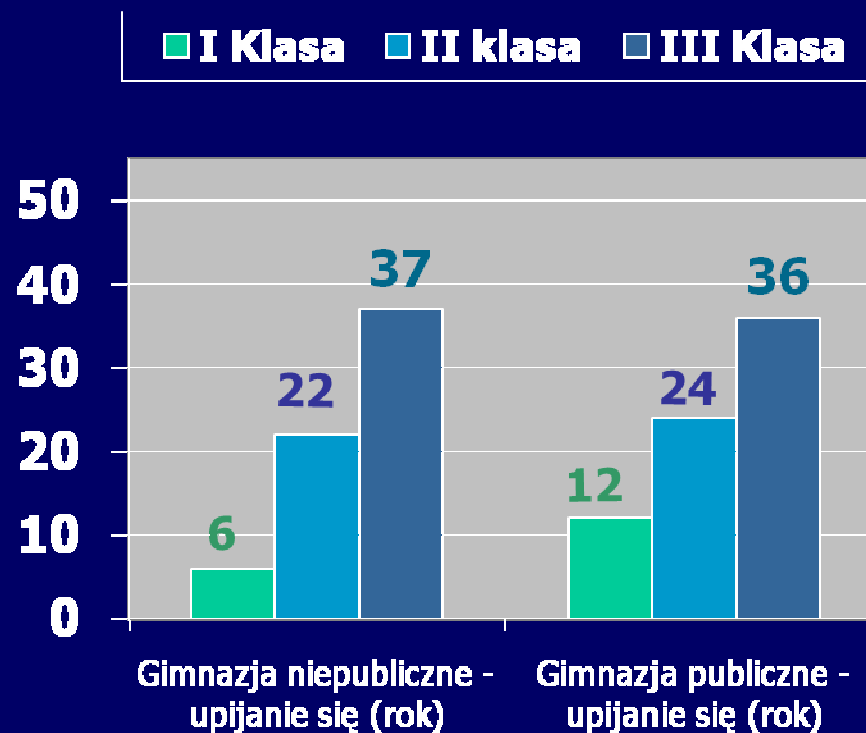
Ublżanie nauczycielom

- Konfrontowanie się z nauczycielami (ostatni rok)

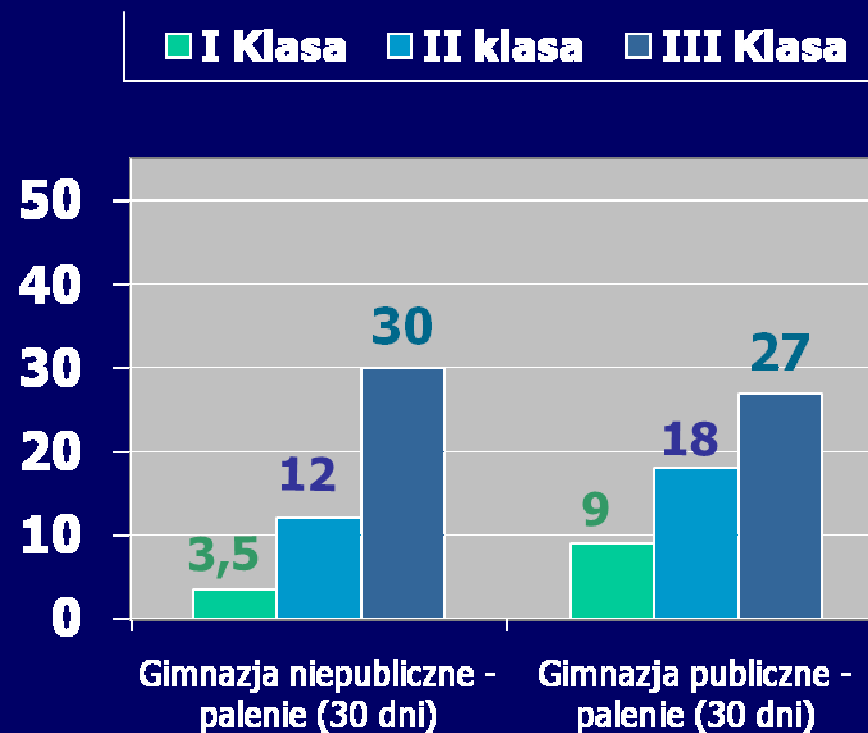
Gimnazja niepubliczne/ publiczne zacieranie się różnic

- Upijanie się (ostatni rok)

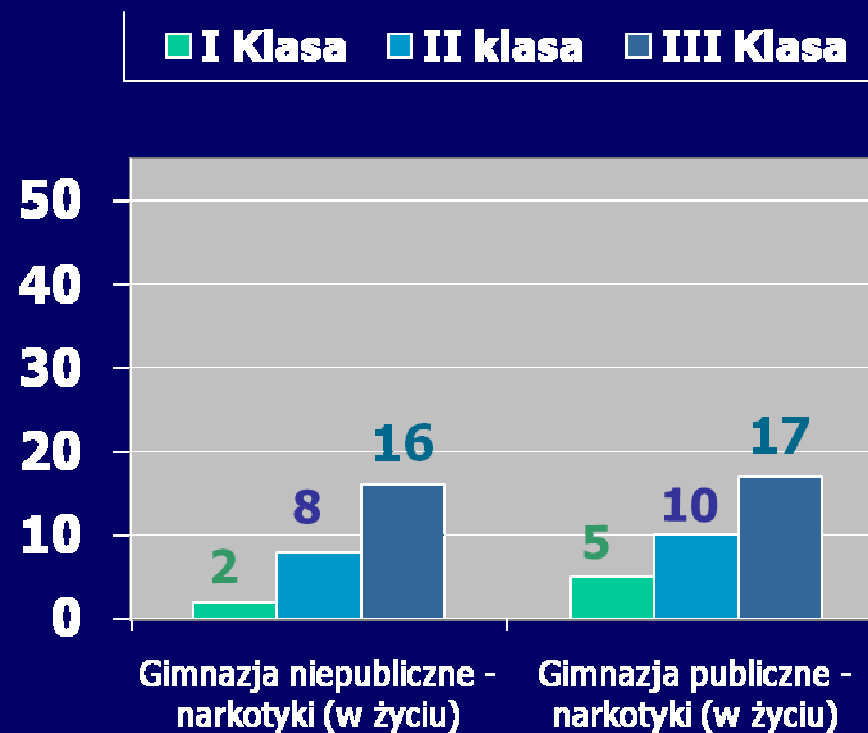
Gimnazja niepubliczne: zacieranie się różnic

- Palenie papierosów (bieżące – ostatnie 30 dni)

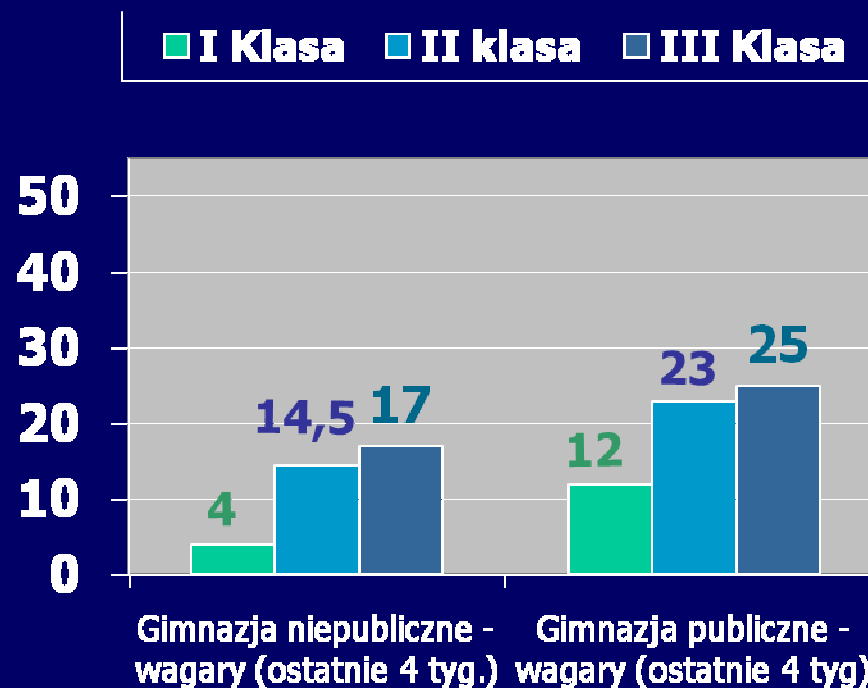
Gimnazja niepubliczne: zacieranie się różnic

■ Narkotyki (w życiu)

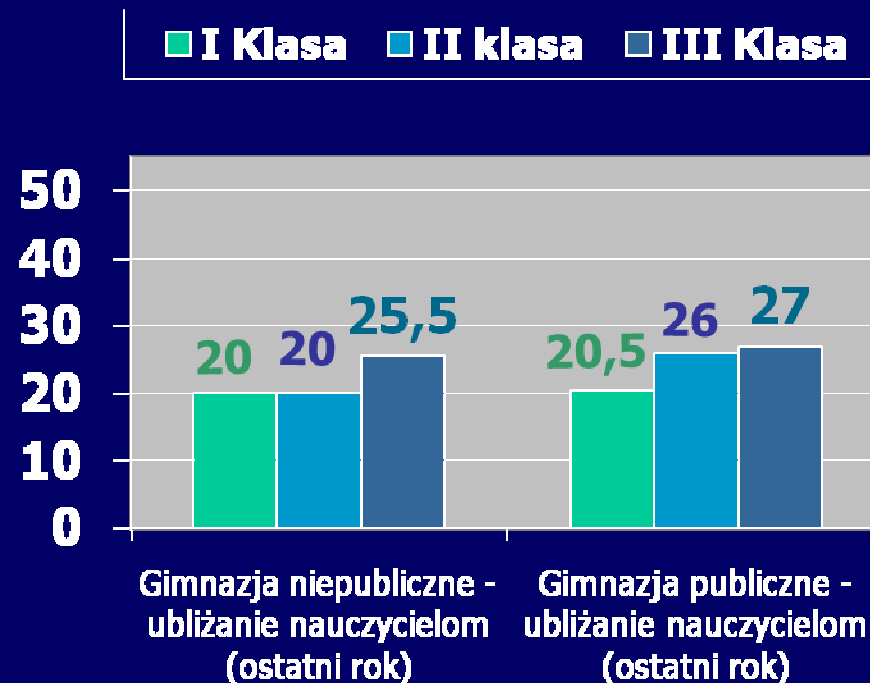
Gimnazja niepubliczne: zmniejszanie się różnic

- Wagary (bieżące – ostatnie 4 tygodnie)

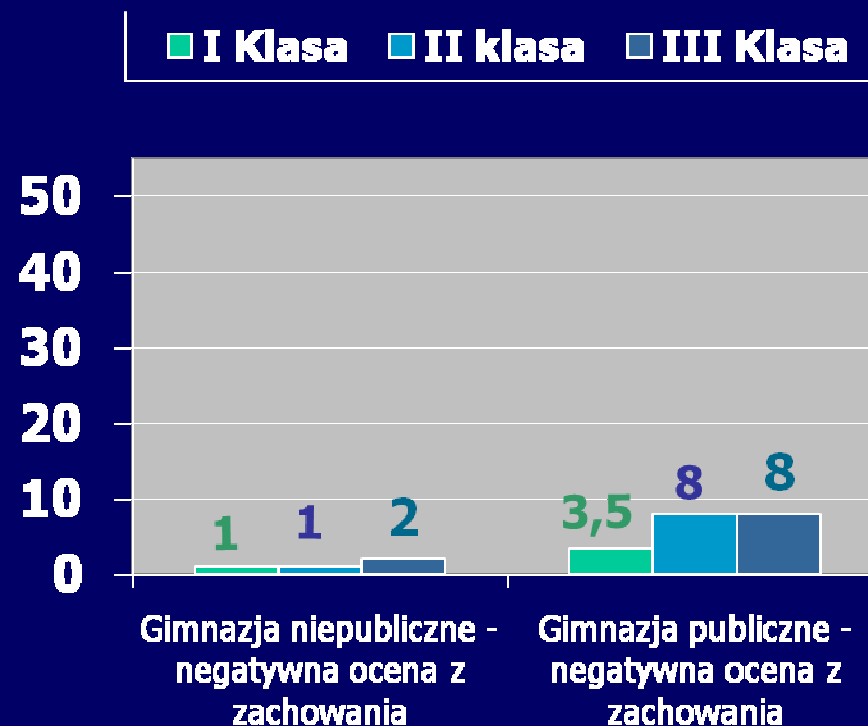
Gimnazja niepubliczne: zacieranie się różnic

- Agresja werbalna wobec nauczycieli (ostatni rok)

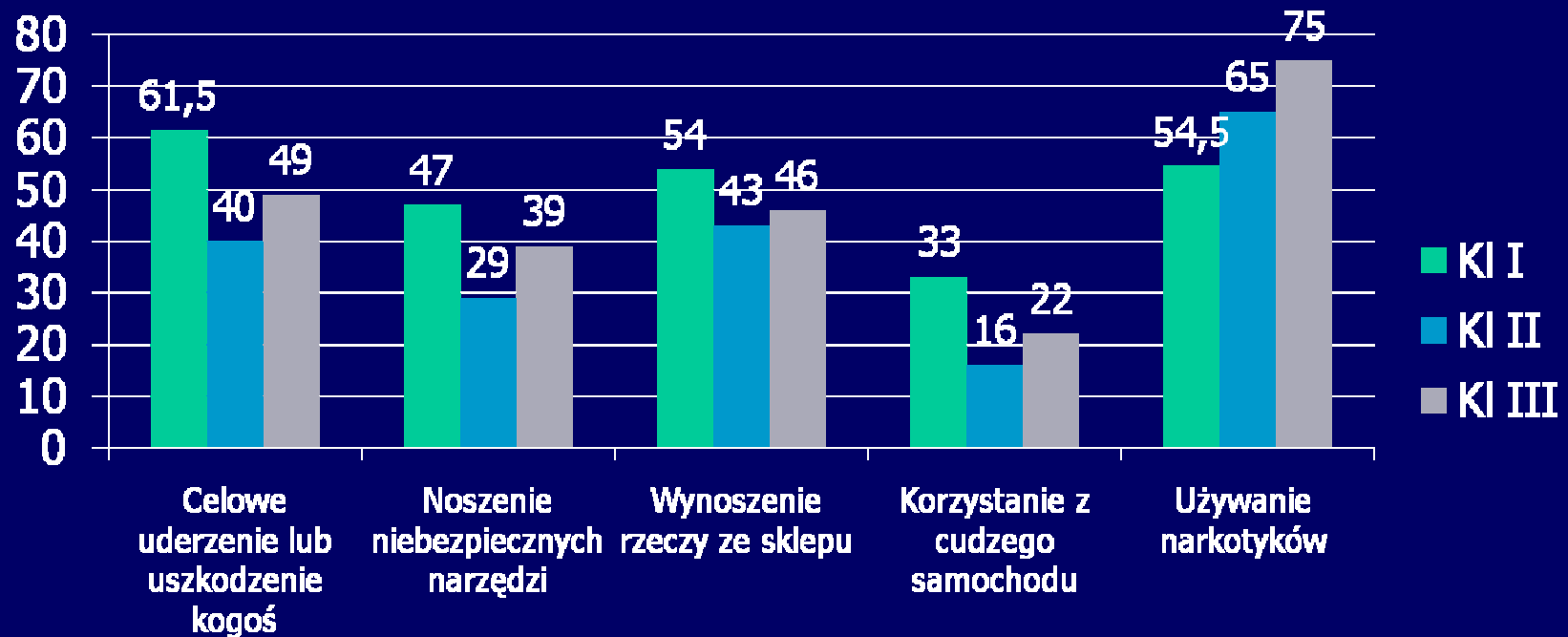

Gimnazja niepubliczne: utrzymywanie się różnic

- Negatywne oceny z zachowania (ostatni semestr)

MOW-y i MOS-y. Umiarkowany optymizm

Związki między czynnikami a zachowaniami ryzykownymi

WYNIKI

K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M.
Wojciszewski, Warszawa

Czynniki, które chronią (zmniejszają ryzyko)

	Agresja	Wykroczenia	Substancje	Wagary i inne szkolne
Negatywna postawa kolegów wobec narkotyków			✓	
Pozytywny stosunek do nauczycieli	✓	✓		✓
Udział w praktykach religijnych		✓		✓
Konstruktywne dodatkowe zajęcia			✓	✓
Normy przeciwne picciu alkoholu	✓		✓	✓

K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, IPIŃ Warszawa

Czynniki „zaskakujące”

(zamiast zmniejszać - zwiększają ryzyko ZR)

	Agresja	Wykroczenia	Substancje	Wagary i inne szkolne
Udział w grupowych zajęciach sportowych	✓		✓	✓
Wsparcie emocjonalne przyjaciół	✓		✓	

Czynniki ryzyka

	Agresja	Wykroczenia	Substancje	Wagary i inne szkolne
Potrzeba doznań (narażanie swojego bezpieczeństwa)	✓	✓	✓	✓
Koledzy, którzy piją alkohol	✓	✓	✓	✓
Towarzystwo „narkotykowe”		✓		✓
Wczesny wiek inicjacji - papierosy			✓	✓
Przekonania akceptujące przemoc	✓			

K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wojcik, IPIŃ Warszawa

Rekomendacje dla praktyki

Profilaktyka i wychowanie oparte na pozytywnych czynnikach

1. Inwestowanie w zdrowie psychiczne nauczycieli gimnazjum i wzmocnienie pozytywnych relacji nauczyciel-uczeń
 2. Wspieranie (finansowe, organizacyjne) konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych (np. warsztatów artystycznych, wolontariatu, inicjatyw społ.)
-

Rekomendacje dla praktyki

Profilaktyka i wychowanie oparte na pozytywnych czynnikach cd.

3. Wspieranie konstruktywnych grup młodzieżowych – w których jest atrakcyjne towarzystwo rówieśników
 4. Współpraca szkoły z rodzicami – uwrażliwianie na potrzeby nastolatka związane z przynależnością i akceptacją grupy rówieśniczej
-

Rekomendacje dla praktyki

Zajęcia sportowe w profilaktyce zachowań ryzykownych młodzieży

1. Grupowe zajęcia sportowe - choć pożyteczne z różnych względów - nie ograniczają zachowań problemowych młodzieży
 2. Ze względu na większą niż przeciętna potrzebę doznań, młodzi uczestnicy zajęć sportowych wymagają zdecydowanie większej troski i umiejętności wychowawczych trenerów
-

Rekomendacje dla praktyki

Zajęcia sportowe w profilaktyce zachowań ryzykownych młodzieży

3. Brak właściwej opieki w klubach sportowych w połączeniu z negatywnymi wpływami grupy rówieśniczej i wysoką potrzebą doznań młodzieży tworzą „środowisko dużego ryzyka”
-

Podziękowanie

- **Dla Zespołu współpracowników:** A. Borucka, K. Bobrowski, K. Okulicz-Kozaryn, K. Kocoń, A. Pisarska, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik
 - **Dla dyrektorów**, pedagogów szkolnych i nauczycieli gimnazjów oraz władz oświatowych Warszawy za pomoc i wsparcie
 - **Finansowanie:** badanie zrealizowano w ramach grantu Fogarty International Center, U.S. National Institute of Health, nr grantu 5R01TW007647
-

Piśmiennictwo

- Borucka, A., Ostaszewski, K. (2008). Koncepcja resilience. Kluczowe pojęcia i wybrane zagadnienia. *Medycyna Wieku Rozwojowego*. XII, 2, część I. str. 587 -- 597.
- Borucka, A., Ostaszewski, K. (2008). Pokonać przeciwności losu -- koncepcja "resilience". */Remedium/*, nr. 7-8 (185). Str. 11-13.
- Fergus, S., & Zimmerman, M. *Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk*, "Annual Review of Public Health", nr 26, 2005, s. 399-419.
- Garmezy N. (1985): Stress-resistant children: the search for protective factors. [in:] *Recent research in developmental psychopathology*, Stevenson J. (ed.). Pergamon Press; 213-234.
- Masten A., Powell (2003) A resilience framework for research, policy and practice [in:] *Resilience and vulnerability. Adaptation in the context of childhood adversities*. S. Luthar (ed.), Cambridge, 1-25.
- Ostaszewski, K. (2008). Czynniki ryzyka i czynniki chroniące w zachowaniach ryzykownych dzieci i młodzieży. W: Joanna Mazur i wsp. Czynniki chroniące młodzież 15-letnią przed podejmowaniem zachowań ryzykownych. Instytut Matki i Dziecka. Zakład Ochrony i Promocji Zdrowia Dzieci i Młodzieży, Warszawa, str. 19-46.
- Ostaszewski, K. (2008). Czynniki chroniące i wspierające rozwój. */Remedium./* Nr. 11 (189), str. 1-3.
- Ostaszewski, K., Rustecka-Krawczyk, A., Wójcik, M. (2008). Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów. Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, <http://www.ipin.edu.pl/0211.htm>
- Werner E.: *Protective factors and individual resilience* [w:] Shonkoff J. i Meisels S. (red.) *Handbook of Early Childhood Intervention*. Second edition, 2000 wyd. Cambridge University Press, 115-132.
- Zimmerman M.A., Arunkumar R. (1994) Resiliency Research: Implications for Schools and Policy. *Social Policy Report: Society for Research in Child Development*, 8(4), 1-18.